

Bente Halkier: *Fokusgrupper. Samfundslitteratur: Roskilde Universitetsforlag. 2002 (121 sider - 110 kr.)*

Brugen af fokusgrupper som metode bliver mere og mere udbredt, også uden for de traditionelle anvendelsesområder marketing og samfundsvidenskaberne, og det er der mange gode grunde til. Der er dog også områder eller måske snarere projekter/problemstillinger, hvor metoden ikke er så anvendelig, og der er også talrige måder, hvorpå man kan anvende fokusgrupper og de data, der bliver produceret. Hvis man har planlagt at benytte sig af fokusgrupper, eller hvis man blot trænger til lidt metodisk inspiration inden for det kvalitative område, så er Bente Halkiers grundbog om fokusgrupper et rigtig godt udgangspunkt.

Bogen er inddelt i fem kapitler. Kapitel 1 *Fokusgrupper i samfundsvidenskabelig forskning* lægger ud med at definere fokusgrupper (i tråd med Morgan 1997:2) som "[...] en forskningsmetode, hvor data produceres via gruppeinteraktion omkring et emne, som forskeren har bestemt" (p. 11). Derefter diskuteres, hvornår fokusgrupper kan anvendes, til hvad, og i hvilke tilfælde det er tilrådeligt at supplere med andre metoder. Det understreges (pp. 15-16) at fokusgrupper først og fremmest er gode til at producere data om sociale gruppers fortolkninger, interaktioner og normer, men at den sociale kontrol i fokusgruppen kan hindre, at alle forskelle i erfaringer og perspektiver kommer frem. Sidstnævnte er jo i øvrigt et problem der deles med andre kvalitative metoder (jf forholdet til eksempelvis intervieweren).

Allerede i kapitel 2 *Vigtige valg ved fokusgrupper* introduceres det gennemgående konkrete eksempel på et forskningsprojekt med fokusgrupper, som også bliver anvendt i kapitel 3 og 4. Projektet bruges bogen igennem til at konkretisere de forskellige metodiske valg forskeren står over for, og det må siges at være et glimrende pædagogisk værktøj. Det præciseres, at projektet har et socialkonstruktivistisk kulturteoretisk udgangspunkt, og at det naturligvis netop er ud fra dette teoretiske grundsyn, at de forskellige små og store valg motiveres. Forfatteren understreger med dette eksempel vigtigheden af, at være sig sit overordnede teoretiske standpunkt (samt sin problemstilling) bevidst inden valg af metode. Kapitlet fortsætter med en gennemgang af de mere detaljerede metodiske valg, så som hvem der skal deltage i fokusgruppen, hvordan man skal få fat på deltagerne, hvor mange man skal bruge, hvorhenne den skal afholdes, etc., etc. Kapitlet går (i lighed med for eksempel Bloor et al. 2001) helt ned i meget praktiske detaljer, der potentielt kan have stor indflydelse på fokusgruppens forløb. Afsnittene omkring disse praktiske detaljer er ren sund fornuft, men kan være en stor konkret hjælp og bruges som huskeliste, hvis man ikke tidligere har arbejdet med fokusgrupper.

Kapitel 3 *At gennemføre fokusgrupper* omhandler selve afholdelsen af fokusgruppen. Der diskuteres, og der gives gode råd om, hvordan man skal indlede, styre (eller det modsatte) og afslutte seancen, og de grundlæggende etiske spilleregler rides op. I slutningen af kapitlet gennemgås kort muligheden for virtuelle fokusgrupper, og de fordele/ulemper det ved en umiddelbar betragtning vil være forbundet med.

Kapitel 4 *At bearbejde fokusgruppedata* beskæftiger sig med, hvordan man behandler de opnåede fokusgruppedata. Først diskuteres, hvor detaljeret man behøver at transskribere, og derefter gennemgås tre redskaber, der kan bruges til at danne sig et overblik over og systematisere datamaterialet (med andre ord en form for tematisering), nemlig kodning, kategorisering og begrebsliggørelse. Dernæst gennemgås forskellige fortolkningsteknikker, og forfatteren understreger vigtigheden af, at man som forsker tydeliggør sine antagelser for andre og er systematisk, så andre har mulighed for at gennemskue og vurdere ens fortolkninger. Tre eksempler på meget specifikke fortolkningsmetodikker præsenteres for læseren. Det drejer sig om konnotationer, metaforer og selvfølgeligheder. Den sidste del af kapitel 4 præsenterer læseren for fire redskaber der kan benyttes, hvis man har til hensigt også at se på interaktionsformen i fokusgruppen (som forfatteren påpeger, er dette ikke nødvendigvis interessant for alle projekter). Disse metoder præsenteres kort og er interaktionsanalyse, samtaleanalyse, diskurspsykologi og diskursanalyse. Alt i alt præsenterer kapitel 4 læseren for utrolig mange mulige redskaber til bearbejdning af fokusgruppedata. Pga. dette store antal er det klart, at der ikke kan gås særlig meget i dybden, men det kan være vanskeligt at opnå en ordentlig forståelse for alle redskaberne, da de hovedsageligt kort gennemgås ved hjælp af ikke-defineret/forklaret fagterminologi. Men som oversigt over mulige redskaber og som inspirationskilde er der meget at hente i kapitel 4.

Bogens konkluderende kapitel – kapitel 5 *Overbevisende brug af fokusgrupper* – centrerer sig om hovedspørgsmålet ”hvor gyldig er den viden, de analyser og de argumenter, vi producerer ved at bruge fokusgrupper?” Det er i høj grad en diskussion om gyldigheden af de resultater, der produceres ved hjælp af kvalitative metoder, og diskussionen er særdeles relevant også inden for anvendt lingvistik. Forfatteren argumenterer for, at pålidelighed og gyldighed ikke kun er et spørgsmål om at kunne reproducere med samme resultat til følge, men derimod handler om at gøre sine præmisser, metoder og resultater eksplicite og gennemskuelige for andre, så de har mulighed for at vurdere, om der er lavet et ordentligt stykke arbejde. De resultater, der kommer ud af dette arbejde, kan ikke siges at være statistisk signifikante, men man kan derimod bruge dem til at generalisere analytisk (eller med andre ord generere fornuftige hypoteser om, hvordan noget forholder sig), med bogens ord kan man ”...generalisere fra fundne

mønstre i sociokulturelle relationer i datamaterialet til idealtyper for disse relationer” (p. 113).

Målgruppen for Bente Halkiers bog må siges at være samfundsforskere (som forfatteren selv) fra den erfarne af slagsen til studerende. For en ikke-samfundsforsker er der en del tilsyneladende almindelige udtryk, der bliver brugt med en meget specifik faglig betydning. Eftersom bogen er oplagt læsning for andre forskningsområder, ville den vinde ved en lille gloseliste bagest i bogen, der introducerer og definerer de mest brugte fagudtryk så som ”relevante andre”, ”betydninger”, ”forståelser”, ”livsverden”, ”samhandlinger”. Undertiden kan det også være svært for den uindviede læser at skelne mellem fagudtryk med en klar definition og forfatterens ret kreative sprog. Bogen er godt struktureret og skrider logisk frem, og er derfor som regel nem at følge. Dog er enkelte afsnit en smule rodede, og et par opsummerende punktopstillinger ville have været på sin plads. Det er dejligt med en dansksproget bog på området, og det er en stor fordel, at der bruges en illustrerende case gennem hele bogen.

I de første tre kapitler lægger bogens indhold sig, meget naturligt, ofte tæt op ad David Morgans publikationer (mest 1997), suppleret med Michael Bloor et al. 2001. Derudover anvendes et meget bredt og godt udvalg af kilder – der er masser af inspiration at hente, og det skorter ikke på forslag til, hvor man kan læse mere.

I pressemeddelelsen for bogen hedder det, at den ”...præsenterer en række vigtige metodiske valg og muligheder ved brug af fokusgruppeinterviews [jeg forstår dog ikke, hvorfor de har valgt at kalde dem interviews], lige fra de første overvejelser om udvælgelse til den afsluttende analyse af data. Bogen sætter fokus på en række problemstillinger og indeholder en kritisk diskussion af, hvornår fokusgruppeinterviews er en velvalgt metode, og i hvilke tilfælde det er mere hensigtsmæssigt at anvende andre metoder.” Bogen holder, hvad den lover, og den kan varmt anbefales til dem, der ønsker ny metodisk inspiration eller som allerede har besluttet sig for at bruge fokusgrupper. Der er ingen tvivl om, at metoden vil være særdeles anvendelig inden for visse områder af både oversættelsesforskning og lingvistisk forankret kommunikationsforskning, især kunne man forestille sig, at den eksplorative anvendelse ville være tiltrækkende for mange projekter.

Bogen er forholdsvis letlæselig, sproget er ofte meget ligefremt (men undertiden noget svingende i sværhedsgrad og stilniveau) og desværre ikke altid lige korrekt (der burde også være læst en bedre sproglig korrektur). Disse forhold ophæves dog så rigeligt af bogens gode, velargumenterede og interessante indhold.

218

Referencer

Morgan D.L. 1997: *Focus groups as qualitative research (2nd ed.)*. London: Sage. (1st ed. 1988).

Bloor, M., Frankland, J., Thomas, M., Robson, K. 2001: *Focus groups in social research*. London: Sage.

Karen Korning Zethsen